

CSALÁDI ÉLETRE NEVELÉS KERETTANTERV

Alapfokú nevelés-oktatás szakasza, alsó tagozat, 1-4. évfolyam

Bevezetés

A családi életre nevelés ((részlet a NAT-ból)

A család kiemelkedő jelentőségű a gyerekek, fiatalok erkölcsi érzékének, szeretetkapcsolatainak, önismeretének, testi és lelki egészségének alakításában. A szűkebb és tágabb környezet változásai, az értékrendben jelentkező átrendeződések, a családok egy részének működésében bekövetkező zavarok szükségessé teszik a családi életre nevelés beemelését a köznevelés területére. A köznevelési intézményeknek ezért kitüntetett feladata a harmonikus családi minták közvetítése, a családi közösségek megbecsülése. A felkészítés a családi életre segítséget nyújt a gyermekeknek és fiataloknak a felelős párkapcsolatok kialakításában, ismereteket közvetít a családi életükben felmerülő konfliktusok kezeléséről. Az iskolának foglalkoznia kell a szexuális kultúra kérdéseivel is.

A családi életre nevelés (részlet a kerettantervi anyagból)

*A tanuló megismeri és elsajátítja az **alapvető együttélési, együttműködési normákat** a családban, az iskolában, a társadalmi életben. Ismeri és betartja az **illemszabályokat**. Megismerkedik a **családi ünnepekkel** és az ezekhez kötődő szokásokkal. Megtanulja a **családi szerepekhez** (anya, apa, gyermek) kapcsolódó **feladatokat**, és törekszik rá, hogy **saját feladatait napi rendszerességgel elvégezze**.*

A tantárgy általános bemutatása

I. A tantárgyat életre hívó szükséglet modulonként

1. A család működéséről modul

Az a közeg, amiben élünk, mozgunk, érzelmileg bevonódottak vagyunk, nehezebben érthető meg, kevésbé tudunk értően viszonyulni, az összefüggéseket meglátni. Az új ismeretek a tudatosabb családi részvételt segíthetik, ezek segítségével válhatunk képessé alakítani, változtatni a kapcsolatainkon és a családi együttműködésen. Mivel a későbbi közösségi és felnőtt világbeli kapcsolataink működtetéséhez a reagálási és viselkedési sémák a családban átéltek hatására alakul, s kísér bennünket egy életen át, nagy jelentősége van annak, hogy ezekről értően gondolkodva lehessen majd a felnőtt életüket és saját családjukat, az abban elfoglalt, betöltött szerepüket, viszonyulásait, kapcsolataikat az egészségesebb és hatékonyabb életvezetés irányába alakítani.

2. Társas kapcsolatok, kommunikáció, konfliktuskezelés modul

Az ember a kapcsolataiban és az alkotásaiban teljesül ki. Globalizált világunk az „alkotásainkat” (teljesítményünket, termékeinket) értékeli és várja el tőlünk. A teljesítmény középpontba helyezése nagymértékben megfosztott bennünket a tartós és tartalmas kapcsolatok (ismerősi, baráti és társas) megélésétől és kapcsolatépítési képességeink elsajátításától. A kapcsolatok fenntartása és ápolása minden emberi lény alapvető szükséglete. Az ember boldogságát, életminőségét leginkább kapcsolatainak minősége határozza meg, sokkal inkább, mint egyéni teljesítménye és az ebből fakadó anyagi helyzete. A tudatosság, a kapcsolatok szabályszerűségeinek ismerete, azok létrehozásának és ápolásának képessége

befolyásolja az egyén életminőségét. Másfelől az ember kiteljesedése is közösségekben valósulhat meg.

A kommunikáció minden társas viszony és családi közösség létrehozója és szabályozója, elsődleges eszköze a kapcsolatok kezdeményezésének és gondozásának, minden más kapcsolati terület fejlődésének kulcsa.

Minden emberi kapcsolatnak megkerülhetetlen velejárója a konfliktus. A konfliktusba kerülő személy vagy képes a konfliktusok kezelésével erősíteni kapcsolatait, illetve kijelölni az egészséges kapcsolati határokat, vagy kapcsolatai leépülnek.

A modul szervesen kapcsolódik más készségekhez és területekhez, mint például az önismeret és az érzelmi intelligencia.

3. Jellem és értékrend modul

A cselekedetek (viselkedés, döntések) a jellemen alapulnak. A jellem pedig az értékrenden alapul. Az értékek irányítják az ember cselekedeteit. Mivel az érték cselekedeteinket meghatározó tényező, ezért emberellenes és hibás lenne világos értékek nélkül hagyni felnőni a következő generációt. Az értékrendünk abból táplálkozik, hogy mit tartunk igaznak és hamisnak, jónak és rossznak, helyesnek vagy helytelennek. A jó és a rossz kérdésével az erkölcs foglalkozik. Az erkölcs meghatározása pedig lehetetlen az ember meghatározása nélkül, ugyanis alapvető hatással van mindenre az életünkben az, hogy milyen választ adunk arra, hogy kicsoda az ember. A gondolkodásunk hatással van arra, hogy milyen következtetésre jutunk bizonyos kérdésekben és milyen célokat tűzünk ki. (Egy minden értéket azonos szintre emelő erőteljesen dübörgő posztmodern kultúrában kell végiggondolnunk, hogy milyen választ adunk a napjaink emberét erőteljesen befolyásoló és hétköznapi szinten meghatározó kérdésekre: Valóban mindenhez jogom van, ami jól esik? Valóban a vágyaim, az érzéseim, az elképzeléseim a végső mércéim? Valóban minden elfogadható, ami „bejön” nekem? Valóban nincsenek abszolút értékek?

4. Önismeret és érzelmi intelligencia modul

Korunk csöndes szemlélője a bajok áradatának. A családok szétesése, az élet elértéktelenedése, az értékek eróziója, az önközpontú élvhajzás középontba helyezése, a nihilizmus és a fatalizmus járványszerű növekedése mind fenyegetően veszélyezteti a felnövekvő generációt. Az egyik kulcstényező, amely meghatározza, hogy egy gyermekből megbízható, felelősségteljes felnőtt lesz-e vagy labilis és sérülékeny, az nem más, mint az, hogy milyen az önmagáról alkotott képe. Ez a családban alapozódik meg majd az életkor előrehaladtával, és a környezettől kapott visszajelzések tükrében alakul és szilárdul meg. Ebben az új, kialakulatlan és folytonosan változó erkölcsi klímában a fiatalok gyakran magukra maradnak, és a későbbiekben egyre nehezebbé válik számukra önmaguk megismerése, megértése és elfogadása. Ez akadályozza őket abban is, hogy képesek legyenek másokat megismerni, megérteni, elfogadni és tartalmas, tartós kapcsolatokat tudjanak kialakítani, fenntartani. Ezért van szükség az iskolában történő személyiségfejlesztés és önismeret mélyítés során a megfelelő iránymutatásra és példákra, amelyekhez igazíthatják életüket.

5. Szexualitás modul

A fiatalok későbbi életminőségére kihat, hogy míg többségük vágyik a szerető, bensőséges és elfogadó kapcsolatra, a szexualitással kapcsolatban rengeteg információval és gyakran szélsőséges ellentmondásokkal találják szembe magukat. Kevesen kapnak hatékony

segítséget és követendő mintát saját családjukból, ugyanakkor a médián keresztül megjelenő párkapcsolatok között felszínes, alkalmi szexuális együttlétekekkel, a test szexuális tárgyként kezelésével akár már gyerekkorukban szembesülnek. Nem csoda, hogy félnek az elköteleződéstől, a felelősség-vállalás, a tudatosság, és átgondoltság hiányzik párkapcsolati döntéseikből, a tervszerűség a családalapításukból.

Az iskolákban a felvilágosítás általában a fiatalkori terhesség és a szexuális úton terjedő betegségek megelőzésére irányul, s a szexuális élet egyre korábbi elkezdését természetes jelenséggé kezelik. Ebben a szexualitás és az élet továbbadása szétválasztódik, a gyermek vállalásának lehetősége nem jelenik meg, sőt félelemmel tekintenek az esetleges fogamzásra. A fogamzásgátlók használatának ajánlásával ugyanakkor észrevétlenül történik bátorítás a szexuális élet korai elkezdésére. Érzékelhető, hogy a bátorítás és a félelemkeltés között feloldhatatlan kommunikációs ellentét van, mely még inkább megnehezíti a fiatalok tájékozódását, útkeresését, és nem segíti elő a harmonikus párkapcsolatra, az érett és felelős szexualitásra, valamint a boldog családi életre való törekvésüket.

6. Útelágazások, zsákutcák, útvesztők Veszélyek és devianciák, lehetséges segítségek modul

A gyermek életmódját családja és tágabb környezete, a későbbiekben az iskolai nevelés is befolyásolja. A fiatalok számára a tudatos életvezetés kialakításának első lépése a döntési helyzetek, a bennük rejlő választási alternatívák – az ún. „útelágazások”-, és következményeik felismerése, mérlegelése. A saját döntések feletti felelősségérzet erősítése az árnyalt gondolkodásmód elősegítése a serdülőkor kezdetén (11-15 éves) kiemelt jelentőségű.

Egészséges életvezetés alapja a megfelelő ismeretek, tudás elsajátítása és reflektálva önmagukra, az ezzel kapcsolatos tapasztalatszerzés, önismeret. Fontos továbbá, hogy a fiatalok útkeresésük során, erőforrásaikat meghaladó problémáikat felismerjék, igényeiket meg tudják fogalmazni és segítséget tudjanak kérni, kapni egymástól és környezetüktől.

7. Változások kezelése modul

A családi élet változások véget nem érő folyamata. Ehhez hozzá kell szoknunk, sőt, szükséges, hogy megtanuljunk elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket. A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése sokféle lelki és mentális kompetenciát igényel. Egy-egy család küzd a maga módján, ezt a gyermekek eltanulják otthon, de sok új megoldással gazdagodhatnak a közösségben a másoktól látható és megtanulható viselkedési módokkal.

A változásokkal szorosan együtt járó jelenség, hogy valamit mindig magunk mögött hagyunk, túllépünk, kinövünk, lecserélünk stb. Ilyenkor a magunk mögött hagyott dolgok veszteségérzést keltenek, hiány, értékcsökkenés érzése keletkezik. Ennek feldolgozását szolgálja az ún. lelki gyászmunka, ami napjaink közösségi kultúrájából kiveszőben van, s emiatt az egyének magukra maradván nem kapnak ehhez támaszt a kapcsolataikban. A változások nem megfelelő kezelése személyiség-zavarokhoz, a helyzetek, állapotok romlásához, gyengüléséhez vezethet.

II. A tantárgy főbb tematikai egységei és azok nevelési célja

1. Család, mint a társadalom legalapvetőbb egysége és annak működése

Segíteni kívánja a diákokat abban, hogy a mindennapi életükben zajló történéseket jobban megértsék. Ez gondolkodó viszonyulás a mindennapi életükhöz. Ehhez egyrészt szükség van bizonyos ismeretanyag átadására. Másrészt, a diákokban olyan szemléletmódbeli beállítódás kialakítása a cél, amely elemzően, tudatosan szétválasztja és ezáltal megismerteti a család komplex rendszerének a működését (családi szerepek, munkamegosztás a családban, családtípusok, a család nevelési stílusa, a szeretet kifejezésének módja, a családon belüli kommunikáció és a légkör, valamint a normák kialakításának rendje és megkövetelése, generációk együttélése illetve ennek hiánya stb.). Ezáltal az életkor előrehaladtával egyre differenciáltabbá válik a diákok látásmódja, így a családi élet működéséből és azok összefüggéseiből egyre többet megismernek és megértenek. Egyre több példát látnak maguk előtt, amelyet tudatosan alkalmazva elkerülhetik a káros, rossz berögződésből adódó sztereotip viselkedésminták alkalmazását és továbbadását, várhatóan a kapcsolataikban, a problémáik kezelésében, az életük autonóm irányításában stb. tapasztalható lesz az egyre kompetensebb viselkedés.

2. Társas kapcsolatok - kommunikáció – konfliktuskezelés

Jó kommunikációs képességek kialakítása és/vagy erősítése a diákokban, hogy tudjanak kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni, melynek során ki tudják fejezni érzelmeiket. Ismerjék meg a kapcsolatok buktatóit, és a változtatáshoz szükséges eszközöket. A konfliktusokat tanulják meg olyan fokon kezelni és megoldani, hogy azok ne rombolják kapcsolataikat, a tanult készségekkel azokat erősítsék és intimitását növeljék. Sajátítsák el, hogy az egészséges határok áthágása miatt megfelelő döntést kell hozniuk egy kapcsolat megszakításáról vagy folytatásáról.

Esélyegyenlőség – szemléletformálás. Elfogadó, pozitív attitűd kialakítása a hátrányos helyzetű személyekkel (idősek, romák, fogyatékos emberek, stb.).

3. Jellem és értékrend

A diákok megértsék a jellem és az értékek szerepét és fontosságát, kialakuljon bennük egy stabil, az egyetemes emberi értékeken alapuló értékrend, amely hosszabb távon jellembeli változást és így viselkedésváltozást eredményezhet.

Emberkép, mint nevelési horizont

Az emberi érettség leírása többféle nézőpontból történhet. Az európai és magyar kultúra alapjánál álló keresztény szemlélettel összhangban lévő humanisztikus pszichológia képviselőinek szemlélete alapján az alábbi sajátosságokban fogalmazhatjuk meg az érett személyiség vonásait:¹

- *Ismeri, szereti és elfogadja önmagát:* folyamatosan mélyülő önismerete van, amely együtt jár önmaga (múltja, sebei, örömei, képességei és korlátai) derűs, őszinte elfogadásával és egyfajta egészséges önbizalom meglétével.

- *Érzelmileg érett:* józan valóságérzékelésének köszönhetően érzelmi reakciói megfelelnek az őt ért hatásoknak, azokkal egyensúlyban vannak. Képes ellenőrizni érzelmi és szexuális késztetéseit, megfelelő érzelmi egyensúlyra, biztonságra és optimizmusra tett szert, amely tulajdonságok segítségével képes kezelni a frusztrációval járó helyzeteket is.

¹ Vö. ALLPORT G. W., *A személyiség alakulása*, Gondolat Kiadó, Budapest, [é.n.], 299-330. o.; CIAN L., *Cammino verso la maturità e l'armonia. Riflessione sull'esperienza di un itinerario di accompagnamento formativo individuale. Piste per realizzare la „vita piena”*, Elle Di Ci, Leumann – Torino, 1990, 137-370. o.

- *Világos, személyiségébe beépített értékrendszere van*, szilárd viszonyítási pontok vannak életében, amelyek alapján választ kap a legalapvetőbb emberi kérdéseire (Ki vagyok? Merre tartok? Melyek a korlátaim és lehetőségeim az életben? stb.), és következetes, hosszú távra kiható, megalapozott döntéseket tud hozni.

- *Társas (szociális) kapcsolataiban kielégítő érettségre tett szert*, amely a mások jogainak és szükségleteinek ismeretében és tiszteletében, a más kultúrák és értékrendszerek megértésében, valamint a saját önállóság megőrzésében áll úgy, hogy közben az ember másokkal őszintén kommunikál, meghallgatja és megérti gondolataikat, együtt dolgozik velük és értük. A saját boldogságát a mások boldogulásáért történő önzetlen elköteleződésben találja meg.

- *Tudatosan, nyitottan és cselekvő módon alakítja környezetét* (értelmi és operatív érettség). Ezen érettség segítségével új ismeretek birtokába jut, bővíti, tágítja, csiszolja és mélyíti eddigi tudását, képes rugalmasan és nyitottan új problémák megoldásába fogni, és kreatív módon hozzáállni a régiekhez.

- *Szakmailag megbízható*: összhang van a gyakorolt szakma és a végzéséhez szükséges képességek elsajátítására vonatkozó érdeklődés között.

- *Lelkileg érett*, azaz a lényének legmélyéből fakadó igényeket tudatosítja, elfogadja, és olyan értékekre irányuló nyitottsággal rendelkezik, melyek választ tudnak adni mélyről jövő igényeire, legbensőbb kérdéseire. Ez a nyitottság egyben az Abszolútumra, a Transzcendensre – mint a legfontosabb válaszok gyökerére – való nyitottság is.

Ezek tehát azok a személyiségi dimenziók, amelyek együttes fejlődésével az ember halad a kiteljesedés felé, és amelynek egy sajátos megvalósulási módját jelenti a valamely vallás, így a keresztény szemlélet szerinti tökéletesedés. A keresztény érettség tehát az előzőekben leírt emberi érettségnek egyik sajátos kifejeződése. Ez értelemszerűen a felnőttkorban közelíthető meg a legteljesebb módon, és minden életkorban más és más árnyalattal, mélységben és hangsúlyos elemekkel fejeződik ki.

4. Önismeret és érzelmi intelligencia

A diákok helyes önértékelése kialakulásának elősegítése, hogy képessé váljanak felismerni, megérteni, elfogadni és hatékonyan használni saját erősségeiket és gyengeségeiket, valamint megtanulják önmagukat az aktuális trendek diktálta elvárásoktól függetlenül értékesnek, fontosnak és hasznosnak látni. Emellett a diákok érzelmi fejlődésének elősegítése, hogy képesek legyenek saját és mások érzelmeit felismerni, megfogalmazni, megérteni, elfogadni és hatékonyan használni.

5. Nemiség- férfi/női identitás- szexualitás- párkapcsolatok

Segíteni kívánja a diákokat kisiskolás kortól kezdve a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében, a nemek közötti alapvető különbségek megismerésében (nemi jelleg, agyműködés, kommunikáció, stb.) és a férfi/apa - női/anya szerepekkel kapcsolatos káros sztereotípiák lebontásában, a serdülőkori biológiai, lelki, viselkedésbeli változások pozitív megélésében, a termékenységtudatos szemlélet kialakulásában, ahol a gyermek, mint ajándék jelenik meg. Elő kívánja segíteni a párkeresés és a párválasztás sikerét. Fontos, hogy a diákok megismerjék a férfi-női párkapcsolatok formáit és azokban megélt boldogság/csalódás lehetőségét, emellett kialakuljon bennük a család-barát szemlélet. Kellően felkészüljenek a harmonikus, boldog, elkötelezett párkapcsolaton (házasságon) alapuló érett, felelős, kiegyensúlyozott, egészséges szexualitásra. Ezentúl elsajátíthatják az egészséges szexuális élethez szükséges ismereteket. Az emberi fogantatás és a magzati

fejlődés szépségének megismerése kapcsán fogalmazódjon meg bennük, hogy az emberi élet érték a fogantatástól kezdve a természetes halálig.

6. Útelágazások, zsákutcák, útvesztők *avagy* Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek

A diákokban kialakuljon a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége, amelynek alapja a döntési helyzet és a benne rejlő több/kevesebb választási alternatíva felismerése, majd a következményeinek tudatosítása minél korábbi életkorban.

Fontos tudatosítani a fiatalokban belső erőforrásaikat és felfedeztetni velük megerősítő kapcsolati hálójukat, továbbá a különböző normatív és egyéb típusú változásokat.

A különböző választási lehetőségek és azok következményeinek bemutatásával segítsük elő a veszélyhelyzetek felismerését, a fölöttük gyakorolható tudatos kontroll érzését, a felelős döntéshozatal kialakulását. Érzékenyítsük őket saját és mások helyzetének megértésére és elfogadására. Olyan ismeretek átadása és készségek fejlesztése a cél, amelyek elősegítik a segítségkérést (család, barátok és szakemberek felé) és segítségnyújtást, a problémakezelést és megoldást.

Fel kell készíteni a fiatalokat arra, hogy a változások és veszteségek kezelésében legfőképpen a család és a rokonság kellene, hogy jelentsék a támogató hálót, tőlük várható és nekik nyújtandó a kölcsönös érzelmi, erkölcsi és anyagi támasz. A fiatalok esetében különösen fontos, hogyha a saját erőforrásaikat meghaladja a problémamegoldás, igényeiket megfogalmazva segítséget merjenek és tudjanak kérni illetve el is fogadják azt a környezetüktől. Meg kell mutatni nekik, hogy ha a család, a közeg, amelyben élnek, valamilyen okból nem tud támasz lenni, milyen közösségi vagy intézményi segítséget vehetnek igénybe. A sikeres megküzdésük ugyanis utat nyithat az új életszakasz pozitívabb megélése, valamint a benne rejlő lehetőségek teljesebb kihasználása felé.

7. Változások következményei és kezelésük

A családi élet változások véget nem érő folyamata, ezért szükséges, hogy a diákok megtanulják elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket. A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadása sokféle lelki és mentális kompetenciát igényel. Cél mindezen kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.

Meg kell ismertetni a fiatalokkal azokat a lélektani folyamatokat, amik a változásokat kísérik, fel kell készíteni őket arra, hogy a változások okozta feszültséget, bizonytalanságot miként lehet a helyzet értelmi és érzelmi megértésével sikeresen kezelni.

Fel kell készíteni a fiatalokat azokra a konkrét személyes változásokra, amelyekkel életükben a következő évek során találkozni fognak (pubertáskori identitáskeresés, intimitás, szülőkről való leválás, társsá és szülővé válás).

III. A tantárgy módszertana

A családi életre nevelés foglalkozások többnyire eltérnek a hagyományos frontális tantervi óráktól. Új formát, oldottabb légkört és az órátartó pedagógus/védőnő/mentálhigiénés

szakember és diák viszonyban egyenrangúságot feltételeznek és rugalmasságot igényelnek, melyben a felek megadják egymásnak a kellő tiszteletet, a szólás lehetőségét és a vélemény szabadságát. Fontos a nevelő rendelkezésre állása a diákok számára a személyes beszélgetésekhez; és a megválasztott technikák, eljárások összhangja a közvetíteni szánt értékekkel.

A tantárgy módszereiben legfőképp a nem formális tanulás eszközeit használja.

Alsó tagozatosok esetében: rövid előadás, szemléltetés és játékos foglalkozás, a célok egyszerűbb formában történő megfogalmazása, direktebb állásfoglalás a pedagógus részéről. Több vizuális és mozgásos elem (segédeszközök: modellek, könyv, kifestő), a hangsúly a tapasztalati tanuláson illetve a játékos helyzetillusztrációk bemutatásán van.

1. A témák **személyes alkalmazása** és a résztvevők a saját helyzetükre lebontva elmélyíthetik az adott témakört, illetve kialakítják saját véleményüket, állásfoglalásukat. A gyakorlatokat munkafüzet és más eszközök segítik.
2. **Az ún. szociális tükör** segítségével olyan gyakorlatokra kerül sor, amelyekben többen dolgoznak együtt egy kérdésen párban, kiscsoportban vagy osztályközösségben. Ezáltal a tanulók egymástól is tanulnak, illetve a közös tanulás folyamatába beviszik a saját élményeiket, ismereteiket és tanulságaikat is. Idetartozik a páros feladatvégzés, a csoportmunka, a vita, a szerepjáték és a közös feladatkiértékelés.
3. A témák kapcsán szükség van **információközlésre** is, melynek során az órát tartó szakember rendszerezett, az aktuális kutatásokon alapuló információkat továbbítja. Ennek célja az értékteremtés, a tévhitek eloszlatása és a témával kapcsolatos tudnivalók átfogó bemutatása, mely hatékonyságát tekintve akkor a legjobb, ha a diákok bevonásával interaktív formában történik.
4. **Indirekt irányítás** (alternatívák kidolgozása és nem a megoldás felkínálása) a pedagógus részéről. Interaktív, csoportos feldolgozás (csoportmunka, csoportos megbeszélés, vita-visszajelzés kérése a kortársaktól). A hangsúly a saját vélemény kialakításán van.
5. A **hallgatók bevonása** a következő eszközökkel: páros- és csoportmunka, beszélgetés, szituációs gyakorlatok és játékok, szerepjáték módszerek, kiscsoportos feladatok és beszélgetések.
6. Mindezekon túl az ismeretanyag elmélyítését szolgálják a figyelemfelhívó **szemléltető eszközök**, az egyes témákhoz illő **film** vetítése és annak órai feldolgozása, **irodalmi művek**, valamint az értékek melletti **személyes tanúságtétel**.

IV. Értékelés/érdemjegy

Mivel a tantárgy főként lelki, szellemi és mentális kompetenciák fejlesztésére és szemléletformálásra irányul, a diákok érdemjegy szerinti értékelése irreleváns.

Az egyes tematikai egységekhez kapcsolódóan előzetesen, majd a téma lezárását követően lehetőség van tájékoztató/visszajelző kérdőívek kitöltésére, de csak anonim formában.

V. Megjegyzés

A tantárgy sikerének kulcsa a foglalkozást tartó szakember és az osztály összehangolódása, a konkrét tematika és tanmenet adekvát, az adott osztályközösség érettségének és érdeklődésének megfelelő kidolgozása, melyet a pedagógus folyamatosan igazít az osztályhoz attól függően, hogy az egyes témakörök feldolgozásakor milyen esetleges problémák, kezeletlen konfliktusok vagy váratlan reakciók kerülnek felszínre.

Alsótagozat 1-4. évfolyam

Az alsós gyermek élete a családhoz kötődik, annak ellenére, hogy napirendjének egyharmad részét az iskolában tölti, egyharmadát átalussza, és a fennmaradó egyharmadban lehet szüleivel. Ez az együtt töltött idő értelmi fejlődésének meghatározó része. Az alapvető viselkedési normákat otthonról hozza, illetve a bölcsődéből és az óvodából.

1-2. évfolyamban a család-órák feladata az önismeret, és a szűkebb (család) és tágabb (iskola) környezetében elfoglalt hely megismerése, értelmezése. Közösséggé formálódás elősegítése, a diákokban a segítő attitűd, mint alapértelmezett emberi hozzáállás kialakítása, az értékrend formálása, az érzelmek felismerésének és kifejezésének gyakorlása. Fontos rész a családon belüli szerepek és a munkamegosztás jelentőségének kiemelése, és a szeretet kifejezőmódjainak megismerése és gyakorlása.

3-4. évfolyamban a család-órák feladata mindannak az elmélyítése, melynek alapozása az előző két évfolyamban megtörtént, a visszatérő tananyag az egyes témákon belül mindig bővül újabb ismeretekkel, hiszen a diákok ebben az életkorban már magabiztosabbak mind az iskolai életben, mind a családban és a kapcsolataikban. Az időszak végére a korábban érő tanulók, főként lányok esetében megkezdődik a kiskamaszkor a vele járó összes szépséggel és nehézséggel, ezért a serdülőkor főként testi jellemzőivel/gondjainak megjelenésével szükség esetén foglalkozni kell.

A család-órákon a gyerekeknek alkalmuk nyílik arra, hogy a szituációs játékok, helyzetgyakorlatok segítségével a már meglévő tapasztalataikat ötvözzék újabb ismeretekkel, és azt megtanulják alkalmazni. A beszélgetések az úgynevezett nyitott mondatok, fejlesztik a tanulók anyanyelvi képességeit, az alsó tagozaton oly' fontos szóbeli szövegalkotást. A diákok a mesék, történetek, filmek illetve a bábozás segítségével könnyebben helyezkednek bele egy-egy személy szerepébe, így a nehezebben kimondható is kimondhatóvá válik. Többek között a bensőben végbemenő folyamatok, érzelmek, melyek felismerése és megfogalmazása nagyon komoly jelentőséggel bír a családon belüli és kívüli kapcsolatok alakításában, a konfliktusok kezelésében. A változatos foglalkoztatási formák, a figyelemfelhívó szemléltető eszközök fenntartják a gyerekek érdeklődését. A direkt és indirekt csoportalakítások izgalmassá teszik a játékokat, illetve gyakoroltatja az elfogadást, abban az esetben, ha a tanuló éppen nem a barátjával került egy csapatba. Mindezen túl, a személyes történetek elmondása és meghallgatása, az értékek melletti kiállás szolgálják az értékrend formálódását.

1 - 2. évfolyam

Két évre 70 óra

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Család, mint a társadalom legalapvetőbb egysége, és annak működése	Óra-keret 12
Előzetes tudás	A családban megszerzett tapasztalatok, élmények; mesék. Szülői magatartás, óvodai tapasztalatok.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A család értékének hangsúlyozása. Pozitív attitűd kialakítása és/vagy megerősítése a család intézménye iránt. A tanulók tudjanak beszélni saját családjukról, ki tudják fejezni, hogy számukra mit jelent. Fogalmazzanak meg érzéseket a családdal kapcsolatban. Ismerjék meg a szeretetnyelvek jelentőségét, mint a szeretet kifejezésének eszközeit, és gyakorolják ezek tudatos használatát osztályközösségben is. Váljon fontossá számukra a családon belüli szerepek, kapcsolatok alakulása (szülő-gyerek, testvérkapcsolat), és a családon belüli munkamegosztás egyenlő teherviseléssel. Tudják megfogalmazni, hogy milyen számukra az ideális család.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök</p> <ul style="list-style-type: none"> - Én és a családom - A család rendeltetése - A közösen végzett munka öröme, munkamegosztás jelentősége, közös teherviselés - Családi gazdálkodás, takarékoskodás. - Képzeltbeli családok alakítása - Az ideális család - Szeretetnyelvek <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kik alkotják a családot! - Mit jelent számomra a család? - Hogyan fejezzük ki egymás iránti szeretetünket? - Hogyan viselkedem a testvéreimmel, szüleimmel? - Ki milyen, munkát szokott elvégezni otthon? - Hogyan tudjuk úgy elosztani az otthoni feladatokat, hogy az ne legyen megterhelő egyes családtagoknak? <p>Javasolt módszertani eszközök: Situációs játékok, népmesék, történetek (pl. Janikovszky Éva: Nem kell semmit elsietni.) körjátékok, énekek-dalok (pl. Gryllus Vilmos és Halász Judit dalai), figyelemfelhívó szemléltető eszközök (pl. szeretetkút, szeretetnyelv-virág, tartalmilag odaillő laminált színes feliratok, képek stb.)</p>		<p>Hit- és erkölcsstan/Erkölcsstan</p> <p>CSÉN összes tematikai egysége</p>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	szülői szeretet, testvéri szeretet, családtagok, barátság, elfogadás, önzetlenség, figyelem másokra, munkamegosztás, tisztelet, bizalom, szeretetnyelvek, szeretettank
------------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társas kapcsolatok - kommunikáció - konfliktuskezelés	Óra-keret 10
Előzetes tudás	Az óvodai lét és közösség tapasztalatai, szülők baráti kapcsolatai, meseélmények.	
Tantárgyi fejlesztési célok	<p>A diákok jó kommunikációs képességeinek kialakítása és/vagy erősítése, hogy tudjanak kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni. Megismerjék a kapcsolatok buktatóit és a változtatáshoz szükséges eszközöket.</p> <p>A konfliktusokat megtanulják olyan fokon kezelni és megoldani, hogy azok ne rombolják kapcsolataikat, hanem a tanult készségekkel azokat erősítsék és intimitását növeljék.</p> <p>Az osztály- és iskolai közösség, mint a családtól eltérő társas közösség kialakítása, erősítése a cél, illetve egymás tudatos elfogadása, a kölcsönös segítségnyújtás, mint elfogadott attitűd kialakítása, és az ezekhez kapcsolódó kommunikációs képességek fejlesztése. A barátság jelentősége, barát választása. Meghallgatás, veszekedés-kibékülés. Szemléletformálás – esélyegyenlőség.</p>	

Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcs. pontok
<p>Témakörök</p> <p>Társas kapcsolatok</p> <p>Én – Te – Mi – társas kapcsolatok, osztályközösség, barátság</p> <ul style="list-style-type: none"> - A jó barátok befolyásolhatják egymás tulajdonságait. - Hogyan lehet jó és rossz is egy barát? - A mesékben megjelenő barátságábrázolás - Felelősségtudat a barát kapcsán - Érzelmek jelentősége a barátságban - A közösség szerepe az életben - Hogyan gazdálkodom az időmmel, a szabadidő értékes eltöltése - Hátrányos helyzetű személyekkel való kapcsolat (idősek, romák, fogyatékos emberek, stb.) <p>Kommunikáció</p> <ul style="list-style-type: none"> - Egymás meghallgatása - Elfogadó, segítségnyújtó attitűd előtérbe helyezése és kifejezése - Gondolatok és érzelmek megfogalmazásának és kifejezésének gyakorlása <p>Konfliktuskezelés</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veszekedés-kibékülés, családi és iskolai szituációk <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mitől barátság a barátság? - Én milyen barát vagyok? - Miért kellene a barátok? - Miről ismerem fel, ha valaki barátkozni akar velem? - Hogyan tudunk sokáig barátok maradni? - Mitől lesz közösség az osztály? - Miért fontos, hogy közösségben legyünk egymással? - Hogyan viszonyuljak az idősekhez, romákhoz, fogyatékos személyekhez? <p>Javasolt módszertani eszközök:</p> <p>Filmvetítés és órai feldolgozás (Shrek és a szamár barátsága), mesék, történetek (pl. Varga Katalin: Kisbence elrontja a farsangi táncot, Cotlík-Buhtz: A pótmama, Gárdonyi Géza: Flórián, Moha bácsi története), figyelemfelhívó szemléltető eszközök (pl. tartalmilag odaillo laminált színes feliratok, képek stb.), szituációs játékok,</p>	<p>Hít- és erkölcsstan/Erkölcstan</p> <p>CSÉN többi tematikai egységei főként:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önismeret-érzelmi intelligencia
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>alkalmazkodás, önfegyelem, segítőkészség, jellem, önzetlenség, elfogadás, tisztelet, bizalom, humor, közösség, igazmondás, tudatosság, bátorság, kitartás, gúnyolódás, pletyka</p>

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jellem és értékrend	Óra-keret 8
Előzetes tudás	A szülőktől és az óvodában tanult közösségi szabályok, illemtani formák (pl. bemutatkozás, köszönés stb.) a jó és a rossz megkülönböztetésének képessége, játékos képesség, nyitottság.	
Tantárgyi fejlesztési célok	Önálló gondolkodásra nevelés, szocializáció és a társas érintkezés fejlesztése, közösségi szabályok megismertetése és elfogadtatása. Személyes külső-belső tulajdonságok felismerése és megfogalmazása, lelkiismeret fogalmának megismerése, és alapvető illemtani kérdések tisztázása és készségszintű elsajátítása.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A jellem, érték, értékrend, a jó és a rossz, lelkiismeret - mint fogalmak tisztázása - Községi szabályok, normák - Meseszereplők osztályozása: jó-rossz tulajdonságokkal való azonosulási képesség vizsgálata, önmagára vetítése; (erények – jellemtelen viselkedés) - Illemtani vonatkozások, magatartási formák (bemutatkozás, köszönés, tegeződés magázódás, ffi-nő, gyermek - felnőtt viszonyának megismerése, viselkedés a különböző intézményekben, fogyasztóssági etikett) - Felelősségtudat erősítése, magunkért és másokért érzett felelősség. <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Milyen az értékes ember? - Mit szabad és mit nem? - Honnan tudjuk, hogy mikor teszünk jót és mikor nem? - Hogyan kell illendően viselkedni társaságban, felnőttek jelenlétében, idegen helyen? - Kinek, mikor és hogyan kell köszönni, bemutatkozni? <p>Javasolt módszertani eszközök: Filmvetítés és órai feldolgozás, mesék, történetek (Levente Péter: Hogyan mutatkozzunk be? Szituációs játékok, helyzetgyakorlatok.</p>		<p>Hit- és erkölcsan/Erkölcsan</p> <p>CSÉN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önismeret és érzelmi intelligencia - Társas kapcsolatok tematikai egységek
Kulcsfogalmak/ fogalmak	lelkiismeret, jellem, érték, értékrend, erény, jó- rossz tulajdonságok, önfogadás, kitartás, türelem	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret és érzelmi intelligencia	Óra-keret 10
Előzetes tudás	A családban, korábbi közösségekben (bölcsőde, óvoda) gyűjtött tapasztalatok, a társak visszajelzéséből kialakított énkép.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A tanulók fel tudják sorolni külső- és belső tulajdonságaikat, értelmezni tudják a test és a lélek szó jelentését, ismerjék meg az én-te-mi fogalomkörét, gyakorolják az alapérzések megfogalmazását, kifejezését. Mindezek segítségével fejlődjön a kommunikációs képességük, bővüljön a szókincsük, erősödjön bennük az önkifejezés igénye, és az önbizalom, valamint az identitástudat.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök</p> <ul style="list-style-type: none"> - Külső-, belső ismertetőjegyek – tulajdonságok; - Test és lélek fogalma; - Születési adottságok családi jellegzetességek, rendellenességek és ezek elfogadása; - Saját maga megítélése – születésnap jelentősége - Összehasonlítás: kicsi (ovis) nagy (iskolás), életviteli különbségek - Érzelmek felismerése, megfogalmazása, jelentősége a jellem alakulásában; - A fantázia jelentősége, használata, kitalált történet önmagáról (jellemábrázolás), <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ki vagyok én? Milyen vagyok? Milyen szeretnék lenni? - Kik az én szüleim? Miben hasonlítok rájuk? - Milyen lennék, ha... (egy tárgyba, egy állatba, egy növénybe, egy másik emberbe stb. beleképzelem magam hasonlóság alapján) - Mik a kedvenceim? Miket nem szeretek? - Milyen vagyok, ha örülök, ha haragszom, ha bánat ér vagy, ha unatkozom? <p>Javasolt módszertani eszközök: Tanulók kiskorú fényképe az összehasonlításhoz, szituációs játékok, népmesék, történetek (Lázár Ervin: Manógyár; Max Lucado: Értékes vagy 1. osztály, Különleges ajándék mesesorozat 2. osztály), bábozás, figyelemfelhívó szemléltető eszközök</p>		<p>Hit- és erkölcsstan/Erkölcstan</p> <p>CSÉN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Társas kapcsolatok - Jellem és Értékrend tematikai egységei <p>Környezetismeret</p> <p>Rajz-vizuális kultúra (jellemábrázolás, karakterek, családrajz, önarckép)</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	figyelmesség, empátia, fogyatékoság, türelem, példakép, fegyelmezettség, öröm, bánat, düh, egykedvűség	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemiség- férfi/női identitás- szexualitás- párkapcsolatok	Óra-keret 14
Előzetes tudás	Elsődleges nemi jellegek, alapvető különbség fiúk-lányok között, alapvető női/ferfi szerepek.	
Tantárgyi fejlesztési célok	Segíteni a diákokat kisiskolás kortól kezdve a genetikai nemnek megfelelő nemi identitás megerősödésében. Higiénés szabályok betartása, a nemeknek megfelelő szerepek, ill. magatartás erősítése.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
Témakörök: - Az ember kétneműsége, a biológiai nem - Lánynak/fiúnak születtem - Egészségvédelmi szabályok betartása - Évszaknak megfelelő öltözködés, tiszta fehérnemű - WC megfelelő használata, kézmosás - Nemi szervek tisztántartása - Családon belüli szerepek Alapkérdések: - Miért jó, hogy lány/fiú vagyok? Javasolt módszertani eszközök: fiús/lányos játékok, szituációs játékok, helyzetgyakorlatok, foglalkozások nemenkénti csoportbontásban, nemi identitás-erősítő mesék, történetek, irányított beszélgetés, bábozás, rajzoltatás, tánc		Hit- és erkölcsstan/Erkölcsstan Védőnői egészségfejlesztés: Tisztálkodás, szűrővizsgálatok Környezetismeret Technika és életvitel CSÉN - Család tematikai egysége
Kulcsfogalmak/ fogalmak	nőiesség, férfiasság, megfelelő tulajdonságok,	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Útelágazások, zsákutcák, útvesztők <i>avagy</i> Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek	Óra-keret 8
Előzetes tudás	Szülőktől tanult viselkedésnormák, szülői magatartás, mesék, filmek, szűkebb és tágabb környezetben szerzett tapasztalatok.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A diákokban kialakuljon a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége, amelynek alapja a döntési helyzet és a benne rejlő több/kevesebb választási alternatíva felismerése, majd a következményeinek tudatosítása minél korábbi életkorban. A fiatalok esetében különösen fontos, hogyha a saját erőforrásaikat meghaladja a problémamegoldás, igényeiket megfogalmazva segítséget merjenek és tudjanak kérni illetve el is fogadják azt a környezetüktől. Az egészség, mint érték tudatosítása, testi-lelki egészség fogalmának bevezetése.	

Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az egészség, mint érték - Csak egy életem van - A fogyatékos emberek - Érzéseink kifejezésének fontossága az egészségmegőrzésben <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mi az egészség? (Jól vagyok testileg és lelkileg.) - Fontos-e nekem az egészségem? Kitől, mitől függ az, hogy egészséges vagyok/leszek-e? - Hogyan vigyázok az egészségemre? (testileg és lelkileg) - Hogyan tudok más testi/lelki egészségére vigyázni (Családban, iskolában, stb.)? <p>Javasolt módszertani eszközök: Mesék, életből vett példák, személyes történetek, szituációs játékok, rajzoltatás, Filmvetítés és órai feldolgozás, szemléltetés: figyelemfelhívó szemléltető eszközök.</p>		<p>Hít- és erkölcsstan/Erkölcstan</p> <p>Védőnői egészségfejlesztés: tisztálkodás, táplálkozás, mozgás, szűrővizsgálatok</p> <p>Környezetismeret</p> <p>CSÉN többi tematikai egységei</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	testi-lelki egészség, érték, megelőzés	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Változások, azok következményei és kezelésük	Óra-keret 8
Előzetes tudás	Szülői magatartás, mesék, filmek, szűkebb és tágabb környezetben szerzett tapasztalatok.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A családi élet változások véget nem érő folyamata, ezért szükséges, hogy a diákok megtanulják elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket. A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadása sokféle lelki és mentális kompetenciát igényel. Cél mindezen kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Betegség a családban - Veszíteni játékban, sportban - Testvérem születik/született <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hogyan viselkedem, ha beteg van a családban? - Hogyan viselkedem, ha veszítek? - Mit jelent számomra, ha veszítek? - Veszíteni tudni kell. Hogyan? - Nem vagyok értéktelenebb, ha veszítek? - A fogyatékoság kérdése - Kistestvérem születik/ett, Mi lesz/tt velem, örüljek vagy sírjak? <p>Javasolt módszerek, eszközök: Érzékszervi játékok, szituációs játékok, mesék, történetek, bábozás, rajzoltatás, beszélgetés, filmvetítés és órai feldolgozás, szemléltetés: figyelemfelhívó szemléltető eszközök.</p> <p>Minden témánál fektessünk hangsúlyt az érzések megfogalmazására, kifejezésére!</p>		<p>Hit- és erkölcsstan/Erkölcsstan</p> <p>CSÉN- Társas kapcsolatok - kommunikáció – konfliktuskezelés-tematikai egysége</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	alkalmazkodás, rugalmasság, változás-állandóság, veszteség, összetartás, találékonyság, beilleszkedés, elfogadás	

<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>A tanuló megismeri és elsajátítja az alapvető együttélési, együttműködési normákat a családban, az iskolában, a társadalmi életben. Ismeri és betartja az illemszabályokat. Megtanulja a családi szerepekhez (anya, apa, gyermek) kapcsolódó feladatokat, és törekszik rá, hogy saját feladatait napi rendszerességgel elvégezze, és kivegye a részét a házimunkában. Genetikai nemének megfelelő nemi identitása erősödik. Megpróbálja saját magát és családját bemutatni, jellemezni, van fogalma jóról és rosszról, testről és lélekről, lelkiismeretről. Igyekszik felismerni és megfogalmazni az érzéseit, valamint törekszik arra, hogy kifejezze mások, főként családtagjai iránti szeretetét, szükség esetén nyitott a segítség nyújtására illetve elfogadására. Ismeri és betartja az alapvető higiénés és baleset-megelőzési szabályokat. Mindezek kapcsán kialakul benne egy elfogadó pozitív attitűd a közösséggel, családdal, saját magával és a másik emberrel, a hátrányos helyzetű emberekkel kapcsolatosan.</p>
--	---

3 - 4. évfolyam

Két évre 70 óra

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Család, mint a társadalom legalapvetőbb egysége, és annak működése	Óra-keret 12
Előzetes tudás	A családban megszerzett tapasztalatok, élmények; mesék. Szülői magatartás, az előző években család-órán tanultak, újabb tapasztalatok, élmények.	
Tantárgyi fejlesztési célok	<p>A család értékének hangsúlyozása. Pozitív attitűd kialakítása és/vagy megerősítése a család intézménye iránt. Családon belüli kommunikáció és az érzelmek, a szeretet kifejezésének jelentősége. Társadalmi szinten berögzült káros sztereotípiák lebontása;</p> <p>Életkoronként váljon egyre differenciáltabbá a diákok látásmódja, hogy a családi élet működésében az összefüggésekből egyre többet megértsenek. Ettől várható csak a kapcsolataikban, a problémáik kezelésében, az életük autonóm irányításában stb. való egyre kompetensebb viselkedés.</p> <p>A tanulók el tudják helyezni a családjukat, mint intézményt a szűkebb és tágabb környezetükben, a társadalomban. Meg tudják nevezni szerepét az egyén és a közösség viszonylatában, kulturális, társadalmi szempontból. Gyakorolják a szeretetnyelvek tudatos használatát osztályközösségben is. Tudatosítsák a diákok, hogy van módjuk alakítani a családon belüli szerepeket, kapcsolatokat és sokat tehetnek maguk is (nemüktől függetlenül) a családon belüli munkamegosztás kiegyenlítéséért. Ismerkedjenek meg a családon belüli szokások, a hagyományok és a múlt ismeretének jelentőségével (családfa).</p>	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök</p> <ul style="list-style-type: none"> - Család, mint a társadalom alapegysége - Család, mint kulturális egység - szokások, hagyományok - Családfa - A közösen végzett munka öröme, munkamegosztás jelentősége, közös teherviselés- káros sztereotípiák - Családi gazdálkodás, családi költségvetés, zsebpénz, takarékoskodás - Szeretetnyelvek <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hol helyezkedik el a család, mint közösség, és mint egység? - Mi a jelentősége és a szerepe a családnak a társadalomban és a kultúrában? - Mít jelent számomra a család? - Mít jelent a sztereotípiák szó, hogyan tudunk felülemelkedni a káros berögződéseken? Miért fontos ez? - Hogyan ismerjük fel, egymás szeretet iránti igényét a családon belül és más közösségekben? Mi ennek a jelentősége? <p>Javasolt módszertani eszközök: Érzékszervi játékok, szituációs játékok, népmesék, történetek (Gáli József: Mese a lányról, aki maga volt a tűz) énekek-dalok (pl. Gryllus Vilmos és Halász Judit dalai), figyelemfelhívó szemléltető eszközök (pl. szeretetkút, szeretetnyelv-virág, tartalmilag odaillő laminált színes feliratok, képek stb.)</p>		<p>Hit- és erkölcsstan/Erkölcstan</p> <p>Környezetismeret</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Szttereotípiák, szeretetnyelvek, családi szokások, hagyományok, kultúra, társadalom	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társas kapcsolatok - kommunikáció - konfliktuskezelés	Óra-keret 10
Előzetes tudás	Az előző években család-órán tanultak, újabb tapasztalatok, élmények; mindennapi tapasztalata a médiáról, szülőktől, ismerősöktől, barátoktól hallott információk, az iskolában környezetismeret órán megszerzett tudás.	
Tantárgyi fejlesztési célok	<p>A diákok jó kommunikációs képességeinek kialakítása és/vagy erősítése, hogy tudjanak kapcsolatokat kezdeményezni, gondozni és védelmezni. Megismerjék a kapcsolatok buktatóit és a változtatáshoz szükséges eszközöket.</p> <p>A konfliktusokat megtanulják olyan fokon kezelni és megoldani, hogy azok ne rombolják kapcsolataikat, hanem a tanult készségekkel azokat erősítsék és intimitását növeljék.</p> <p>Közösségépítés során a kölcsönös segítségnyújtás, mint elfogadott attitűd megerősítése, és az ezekhez kapcsolódó kommunikációs képességek fejlesztése. A tanulók megismerjék a média, mint tömegkommunikációs eszköz, szerepét és jelentőségét, és tanuljanak meg tartózkodni a veszélyeitől. Gyakorolják az önálló, kritikus vélemény megfogalmazását, a lényegkiemelést, a valós és fiktív elemek megkülönböztetését, mindeközben fejlődjön a fantáziájuk, a szóbeli és írásbeli szövegalkotási képességük.</p> <p>Szemléletformálás – esélyegyenlőség.</p>	

Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök</p> <p>Társas kapcsolatok</p> <ul style="list-style-type: none"> - Közösségépítés (osztály, iskola) - Elfogadó, segítségnyújtó attitűd megerősítése és begyakorlása - Hátrányos helyzetű személyekkel való kapcsolat (idősek, romák, fogyatékos emberek, stb.) <p>Kommunikáció</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ismerje meg a tömegkommunikáció eszközeit, (újság, rádió, internet, tévé, plakát, könyv, telefon) - Tudja értelmezni a reklámok tartalmát, az internet veszélyeit, az írott média hasznát - Ismerje meg a média helyes használatát - Gyakorolja az önálló vélemény, gondolatok és érzelmek megfogalmazásának írásbeli és szóbeli és kifejezését - Valós és fiktív elemek megkülönböztetése és kritikai látásmód fejlesztése - Reklámkészítés csapatban <p>Konfliktuskezelés</p> <ul style="list-style-type: none"> - Az érzelmek szerepének tudatosítása az ellentétek, veszekedések kialakulásában, kezelésében; <p>Javasolt módszertani eszközök: Filmvetítés és órai feldolgozás, történetek, figyelemfelhívó szemléltető eszközök, szituációs játékok, Média Tudor oktatási program használata,</p>		<p>Hít- és erkölcsstan/Erkölcstan</p> <p>Környezetismeret</p> <p><i>Informatika</i></p> <p>CSÉN többi tematikai egységek főként</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önismeret-érzelmi intelligencia, - Jellem-értékrend
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>média, tömegkommunikáció, reklám, internet, TV, óriásplakát, valóság és fikció, rábeszélés;</p>	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Jellem és értékrend	Óra-keret 8
Előzetes tudás	A korábban tanult közösségi szabályok, illemtani formák, a jó és a rossz megkülönböztetésének képessége, várakozni tudás, az 1-2. évfolyamosoknál jelentősebb önfegyelem.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A diákok megértsék a jellem és az értékek szerepét és fontosságát, kialakuljon bennük egy stabil, az egyetemes emberi értékekre alapuló értékrend, amely jellembeli változást és így viselkedésváltozást is eredményezhet. Önálló gondolkodásra nevelés, szocializáció és a társas érintkezés fejlesztése, közösségi szabályok rutinszerű alkalmazása. személyes külső-belső tulajdonságok felismerése és megfogalmazása, a türelem és a vágyteljesítés késleltetésének jelentősége a személyiségfejlődésben. Alapvető illemtani kérdések tisztázása és készségszintű elsajátítása	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
Témakörök: <ul style="list-style-type: none"> - Egyén és közösségi viszonya - Külső-belső tulajdonságok, - Türelem és a vágyteljesítés késleltetése - Illemtani vonatkozások, magatartási formák (alá és fölérendeltségi viszonyok szerepe, viselkedés a különböző intézményekben, vendégségben) Alapkérdések: <ul style="list-style-type: none"> - Miért előrébbvaló a közösségi érdek az egyéninél? - Miért fontos, hogy megtanuljunk várni? - Hogyan befolyásolja az alá és fölérendeltségi viszony a viselkedési formákat, - Vendégségben, idegen helyen hogy érezzük magunkat otthon? Javasolt módszertani eszközök: Filmvetítés és órai feldolgozás, mesék, történetek, figyelemfelhívó szemléltető, szituációs játékok, helyzetgyakorlatok, Marhsalow teszt bemutatása- távlati eredmények		Hit- és erkölcsstan/Erkölcsstan CSÉN <ul style="list-style-type: none"> - Önismeret és érzelmi intelligencia - Társas kapcsolatok tematikai egységek
Kulcsfogalmak/ fogalmak	egyéni és közösségi érdek, rangsor, alá- és fölérendeltség, kitartás, türelem, önfegyelem;	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Önismeret és érzelmi intelligencia	Óra-keret 10
Előzetes tudás	Az iskolai tanulmányok alapján és a társak, szülők visszajelzéséből kialakult énkép.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A tanulók ismerjék jó és rossz tulajdonságaikat és szokásaikat, legyen fogalmuk arról, hogy tudnak alakítani szokásaikon, de értékesek mindazokkal együtt is, mások megítélésétől függetlenül. Gyakorolják a különböző élethelyzetekben kialakuló érzések felismerését, megfogalmazását, erősödjön bennük a fogyatékossgal élők iránti elfogadás, empátia és tolerancia. Mindezek segítségével fejlődjön a kommunikációs képességük, bővüljön a szókincsük, erősödjön bennük az önkifejezés igénye, és önbizalom, valamint az identitástudat.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jó és rossz tulajdonságok, szokások és ezek megváltoztatása - Példaképek szerepe - Veszélyes vagy szerzett fogyatékossgág kérdése és elfogadása, egyéni és társadalmi szinten; - A különböző élethelyzetekben kialakuló érzelmek felismerése, megfogalmazása - Értékes vagyok <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Milyen vagyok? Milyen szeretnék lenni? Min kell változtatnom? - Vannak-e példaképeim és miért nézek fel rájuk? - Milyen az élete, lehet-e boldog egy fogyatékossgaggal élő személy? - Milyen vagyok, ha örülök, ha haragszom, ha bánat ér vagy, ha unatkozom, milyen voltam elsős koromban? - Értékes vagyok?! - Szükség esetén (érett 4. évf.) Kamaszos viselkedés, különböző szituációkban <p>Javasolt módszertani eszközök: szituációs játékok, népmesék, történetek (A sas, A rút kiskacsa története FÉK I Tanári kézikönyv, Vekerdy Tamás: Kamaszkor körül című könyvéből Réber László rajzai, Takács Zsuzsa versei.), bábozás, figyelemfelhívó szemléltető eszközök, példakép puzzle stb.),</p>		<p>CSÉN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Társas kapcsolatok - Jellem és Értékrend - Változások kezelése tematikai egységei <p>Hit- és erkölcstan/Erkölcstan</p> <p>Környezetismeret</p> <p>Rajz-vizuális kultúra (jellemábrázolás, karakterek, családrajz, önarckép)</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	figyelmesség, empátia, tolerancia, fogyatékossgág, türelem, példakép, fegyelmezettesség,	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nemiség- férfi/női identitás- szexualitás- párkapcsolatok	Óra-keret 14
Előzetes tudás	Az ember kétneműsége, higiénés szabályok ismerete.	
Tantárgyi fejlesztési célok	Nemi identitás erősítése, a nemeknek megfelelő szerepek, ill. magatartás erősítése, szükség esetén kornak megfelelő felvilágosítás.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
<p>Témakörök:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Viselkedési szabályok, illemtani vonatkozások <ul style="list-style-type: none"> - Öltözködés - Magatartás - Nemi szerepek - Szükség esetén (érett 4. évfolyamosoknál) serdülőkori lelki-viselkedésbeli változások - Szükség esetén (érett 4. évfolyamosoknál) kornak megfelelő felvilágosítás: <ul style="list-style-type: none"> - Serdülőkori biológiai változások (nemi érés, menstruáció, magömlés) - Termékenység, mint ajándék, kincs, amire vigyázni kell <p>Alapkérdések:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Milyen a nőies/férfias viselkedés? - Milyen az igazi nő/férfi? - Ismerősök között kit tartasz igazi nőnek/férfinek, és miért? - Ismerősök között kit tartasz igazi nőnek/férfinek, és miért? - Szükség esetén (érett 4. évfolyamosoknál) Mi történik velem, miért? <p>Javasolt módszertani eszközök: Situációs játékok, irányított beszélgetés, mesék, történetek, felvilágosítás esetén nemenkénti csoportbontásban foglalkozás</p>		<p>Hit- és erkölcstan/Erkölcstan</p> <p>Védőnői egészségfejlesztés: Kornak megfelelő biológiai felvilágosítás</p> <p>Környezetismeret</p> <p>Magyar irodalom: olvasmányok igazi nőkről/férfiakról</p> <p>CSÉN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Önismeret és érzelmi intelligencia - Változások tematikai egységei
Kulcsfogalmak/ fogalmak	nemnek megfelelő viselkedés, illem, nemi szerepek, példaképek, (szükség esetén: termékenység, menstruáció, magömlés)	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Útelágazások, zsákutcák, útvesztők <i>avagy</i> Veszélyek és devianciák, döntéshelyzetek	Óra-keret 8
Előzetes tudás	Testi-lelki egészség-, érték-, megelőzés (prevenció) fogalma.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A diákokban kialakuljon a felelős gondolkodás és dönteni tudás képessége, amelynek alapja a döntési helyzet és a benne rejlő több/kevesebb választási alternatíva felismerése, majd a következményeinek tudatosítása minél korábbi életkorban. A fiatalok esetében különösen fontos, hogyha a saját erőforrásaikat meghaladja a problémamegoldás, igényeiket megfogalmazva segítséget merjenek és tudjanak kérni illetve el is fogadják azt a környezetüktől. Baleset-megelőzés Az emberi kapcsolatok fontosságának tudatosítása.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
Témakörök: <ul style="list-style-type: none"> - Döntési képesség és az értékrend - Balesetmegelőzés (otthon, iskolában) - Segítség kérése és elfogadása <ul style="list-style-type: none"> - Balesetek - Léleki-, kapcsolati nehézségek esetén - Kapcsolataink és az egészségünk - Személyiségünk egészséges fejlődése emberi kapcsolataink nélkül nem lehetséges. Alapkérdések: <ul style="list-style-type: none"> - Kihez fordulhatok segítségért? - Mikor kell segítséget kérnem? - Kell-e szégyenkezni, ha segítségre szorulok? - Elfogadhatom-e a segítséget úgy, hogy ne tartsanak értéktelennek? Javasolt módszertani eszközök: Situációs játékok, szemléltetés, mesék, személyes történetek, irányított beszélgetés, filmvetítés és órai feldolgozás, szemléltetés: figyelemfelhívó szemléltető eszközök.		Hit- és erkölcstan/Erkölcstan Környezetismeret Védőnői egészségfejlesztés: Elsősegélynyújtás Iskolapszichológus
Kulcsfogalmak/ fogalmak	segítség kérése és elfogadása, kapcsolataink jelentősége az egészségmegőrzésben	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Változások, azok következményei és kezelésük	Óra-keret 8
Előzetes tudás	Baráti társaság hatása, szülők nevelése, olvasási élmények, média hatása.	
Tantárgyi fejlesztési célok	A családi élet változások véget nem érő folyamata, ezért szükséges, hogy a diákok megtanulják elviselni, sőt kezelni a változással járó nehézségeket. A változás okozta feszültségek, bizonytalanságok, a stressz hatékony kezelése, valamint a veszteség elfogadása sokféle lelki és mentális kompetenciát igényel. Cél mindezen kompetenciák kialakulásának elősegítése, fejlesztése, a változások kezelésével kapcsolatos ismeretek átadása.	
Követelmények – Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcs. pontok
Témakörök <ul style="list-style-type: none"> - Munkanélküliség a családban - Költözés - Közösségváltás - Növekedés, érettség, kiskamaszkori változások Alapkérdések: <ul style="list-style-type: none"> - Hogyan segíthetünk szüleimnek, mikor kevesebb a pénzünk? - Hogyan alkalmazkodjunk a körülmények megváltozásához? - Beilleszkedés egy közösségbe - Hogyan segíthetjük egy új osztálytárs beilleszkedését? - Változtam-e egy év alatt? (Testi és lelki változások), látszik-e a változás?, Mitévő legyek? Javasolt módszerek, eszközök: Situációs játékok, mesék, történetek, bábozás, rajzoltatás, beszélgetés.		CSÉN- - Társas kapcsolatok - kommunikáció – konfliktuskezelés - Önismeret-érzelmi intelligencia - Nemiség-ffi női identitás tematikai egységei Hit- és erkölcstan/Erkölcstan
Minden témánál fektessünk hangsúlyt az érzések megfogalmazására, kifejezésére!		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Alkalmazkodás, rugalmasság, változás-állandóság, veszteség, összetartás, találékonyság, beilleszkedés, elfogadás	

<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>A tanuló rutinszerűen alkalmazza az alapvető együttélési, együttműködési normákat a családban, az iskolában, a társadalmi életben. Ismeri a családi szokásokat, hagyományokat. Van fogalma alá és fölérendeltségről, betartja az illemszabályokat. Igyekszik a családban az egészséges sztereotípiák szerint viselkedni, és törekszik rá, hogy saját feladatait napi rendszerességgel elvégezze és kivegye a részét a házimunkában. Genetikai nemének megfelelő nemi identitása tovább erősödik; érett 4. évfolyamosok betekintést kapnak a kiskamaszkori változásokba, ezáltal van fogalmuk a serdülőkor testi-lelki eseményeiről, a termékenységre, mint őrizendő értékre tekintenek.</p> <p>Ismeri saját maga és családja tulajdonságait, törekszik a jóra, lelkiismerete szerint. Igyekszik felismerni és megfogalmazni az érzéseit, valamint törekszik arra, hogy kifejezze mások, főként családtagjai iránti szeretetét, szükség esetén nyitott a segítség nyújtására, illetve a segítség elfogadására. Van fogalma a médiáról, annak előnyeiről és veszélyeiről, tudja, hogy a türelem és a várni tudás hosszútávon nagyobb előnyt jelent, mint a reklámok sugallta azonnali örömszerzés. Ismeri és betartja az alapvető higiénés és baleset-megelőzési szabályokat. Mindezek kapcsán megerősödik benne egy elfogadó, pozitív attitűd a közösséggel, családdal, saját magával és a másik emberrel, a hátrányos helyzetű emberekkel kapcsolatosan.</p>
--	---